

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
People's Participation Affecting Effectiveness of Temple
Administration of Sangha Administrative Jurisdictions ๑

พระครูวิศิษฐ์สรการ(จักรพันธ์ ขนตยาโคโม) Phrakhru Wisith Sorakarn^๑
จักรพันธ์ ส่องแสง Jakkaphan Songseng^๒

Received: February 19, 2020 Revised: May 20, 2020
Accepted: May 28, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ๑) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ๒) ศึกษาประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ และ ๓) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยแบบคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งในการปกครองระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน ๒๐ รูป ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ๑๓๕ รูป และผู้ใหญ่บ้าน ๑๓๕ คน รวมจำนวน ๓๗๔ รูป/คน ได้มาจากการสุ่มชั้นภูมิชนิดสัดส่วน โดยใช้จังหวัดเป็นชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมานคือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารวัด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๔ ด้านสูงสุด ได้แก่ ด้านการวางแผน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๕ รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๖ ด้านการควบคุม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๕ ด้านการประสานงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๒ และด้านการบังคับบัญชา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๕ ตามลำดับ ๒) ประสิทธิภาพในการบริหารวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ด้านการสาธารณูปการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ด้านการเผยแผ่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ ด้านการศาสนศึกษา ค่าเฉลี่ย

^๑ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี. Faculty of Political Science, Pathumthani University, Thailand. Email: thaisongseang@hotmail.com

^๒ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี. Faculty of Political Science, Pathumthani University, Thailand. Email: thaisongseang@hotmail.com

เท่ากับ ๔.๐๕ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ อยู่ในระดับมาก ๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด พบว่า พยากรณ์ประสิทธิผล ได้ร้อยละ ๘๐.๑๐ ๔) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน, การบริหารวัด

Abstract

The purposes of this research were: 1) the level of people's participation in Temple Administration of Sangha Administrative Jurisdictions 1, 2) the level of effectiveness of Temple Administration of Sangha Administrative Jurisdiction 1, and 3) the People's Participation affecting Effectiveness of Temple Administration of Sangha Administrative Jurisdictions 1. The samples use of for the quantitative research were 135 abbots and 135 Sub-district Headman and Village Headman, totaling 20 Sangha. The instrumentation of the study included questionnaires and in-depth interviews. Data were then analyzed by means of standard deviation, and Multiple regression analysis. The results of the research were as follow: 1) Overall people's participation was generally moderate with a mean value of 3.04. Individually, it can be ranked from high to low as follows: the planning with a mean value of 3.09, the organizing with a mean value of 3.06, the controlling with a mean value of 3.05, the coordinating with a mean value of 3.02, and the commanding with a mean value of 2.95. 2) Overall effectiveness of the Temple Administration of Sangha Administrative Jurisdictions 1 was at a high with a mean value of 4.05. Individually, it can be ranked from high to low as follows: the Governance with a mean value of 4.12, the Public Assistance with a mean value of 4.07, the Propagation with a mean value of 4.06, the Religious Education with a mean value of 4.05, the Educational Assistance with a mean value of 4.01, and the Public Welfare with a mean value of 4.00 3) People's Participation factors could predict effectiveness of the Temple Administration by 80.10%. 4) The hypothesis testing found that the participation of people in planning organization in command the coordination and control aspects have

influence on the effectiveness of the temple management. In the clergy department area 1, with statistical significance at the level of .05

Keywords: People's Participation, Temple Administration

๑. บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามสถานการณ์ของโลก ซึ่งเป็นยุคของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นผลรวมไปถึงการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วสู่ประชาชน แต่ระบบการบริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชนเกิดความไม่สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงทำให้สังคมโลกหันกลับมามองถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริงในการบริหารของแต่ละประเทศที่มีผลกระทบต่อด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคมซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรอื่นๆ อย่างมาก การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร

เพราะเป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จและความล้มเหลวควมมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพขององค์กรปัจจุบัน การบริหารจัดการมีความสลับซับซ้อนกว่าในอดีตแต่การบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐยังอยู่ในช่วงปรับตัว และยังคงคุ้นเคยอยู่กับการใช้รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นการบริหารจัดการแบบแยกส่วน (Fragment Administration) ผลลัพธ์ก็คือหน่วยงาน แต่ละหน่วยและบุคคลแต่ละบุคคลต่างก็มุ่งทำงานเฉพาะส่วนของตน ไม่ได้มุ่งเน้นให้มีการประสานงาน และบูรณาการกับหน่วยงานหรือบุคคลอื่นๆ ทำให้การบริหารไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร^๑ กล่าวได้ว่า การบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับการบริหารจัดการวัด ปัจจุบันแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมได้ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัด

วัดในพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นสถานที่แสวงบุญกุศลให้กับพุทธบริษัทที่เข้ามาแสวงหาความสงบสุขทางใจ พระสงฆ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการวัด ทั้งเป็นผู้นำในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ และการนำเอาหลักธรรมมาภิบาลแนวพุทธกับการบริหารจัดการมาช่วยในการพัฒนาวัดตามหลักการทางพุทธศาสนา อันจะเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามความเหมาะสมกับสมณสารูป ซึ่งในอดีตมีการบริหารจัดการวัดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดการวัดให้เป็นสถานที่ในการให้การศึกษา การจัดรูปแบบการก่อสร้างศาลา โบสถ์ขึ้นภายในบริเวณวัด

---

^๑ กฤษ เพิ่มทันจิตต์, หลักการและแนวทางการบริหารงานยุคใหม่ภายใต้ภูมิทัศน์การแข่งขันใหม่ ข้อสังเกตเชิงวิจารณ์ภายใต้กรอบคุณค่าทางสังคมและพุทธธรรมและแนวทางการบริหารแนวพุทธ, วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (ก.ย.-ธ.ค. ๒๕๔๙), หน้า ๑๑-๕๕

และห้องน้ำ เพื่อการปรับปรุงโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญให้มั่นคง จัดระเบียบการสัญจรจราจรภายในบริเวณวัด โดยมุ่งเน้นการจัดการทางด้านจิตใจเป็นหลัก และมีการพัฒนาทางด้านการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรม และยังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอบรม ชัดเกล้าเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ปราศจากสิ่งชั่วร้าย เช่น ยาเสพติด ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ขาดทุนทรัพย์ในการศึกษา และวัดสามารถให้คำตอบแก่ชนกลุ่มนี้ได้ดี^๔ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่างๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี^๕

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ให้สาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ร่วมกันของประชาชนชาวไทยในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ การทำนุบำรุงรักษาศาสนาทุกศาสนา การเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นมิ่งขวัญของชาติ การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม^๖ จากแนวคิดและคำจำกัดความของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม เพื่อให้กิจกรรมทางพุทธศาสนาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน สังคมไทยปัจจุบัน คนมีเวลาน้อยลงและสนใจทำกิจกรรมอื่นกันมากกว่าการประกอบกิจกรรมทางศาสนา บ้านกับวัดเริ่มห่างกัน เนื่องจากบริบทของสังคมเศรษฐกิจ โดยภาพรวมของสังคมไทยมีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนไปทุกด้าน แต่คุณค่าของศาสนายังเป็นเรื่องจำเป็นควบคู่กับการพัฒนาประเทศ เพราะ

^๔ ธรรมรัตน์ แววดศรี, นิยามวัด, (๒๕๕๕), สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑ จาก <http://thammarat๕๒๖3.blogspot.com/>

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑).

^๖ บุญฤทธิ์ เกศจำนง, การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีเทศบาลนครนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป, มหาวิทยาลัยบูรพา, (๒๕๕๐).

ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องของศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นพื้นฐานที่ดึงามให้กับสังคมไทยมาโดยตลอด

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติทุกคนสามารถปฏิบัติได้ทุกที่ทุกเวลา แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะมีความรู้สูงและมีเทคโนโลยีที่ล้ำยุค แต่นับวันปัญหาวิกฤตต่างๆ ของบ้านเมืองกลับยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนสังคมในอดีตรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ผู้คนกลับอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข แม้ว่าด้อยในเรื่องของเทคโนโลยีแต่ท่านเหล่านั้นก็มีจุดเด่นคือ "ภูมิธรรม" ที่สามารถดำรงตนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และสามารถอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีได้มากกว่าผู้คนในยุคนี้ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพุทธศาสนาอีกประการหนึ่งคือ การเข้าวัดปฏิบัติธรรม ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ มักมองข้าม ดังนั้น หากแต่งงานมีครอบครัวไป จึงไม่ทราบว่าควรจะอบรมบุตรหลานของตนให้เป็นคนดีได้อย่างไร ประกอบกับสถานะเศรษฐกิจที่บีบรัด ยิ่งทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาพาลูกเข้าวัดฟังธรรม ด้วยเหตุนี้ คนไทยจึงเริ่มห่างวัดห่างธรรมะไปเรื่อย ๆ เป็นเหตุให้หิริโอตตปะปะในจิตใจค่อย ๆ จางหายไป ยุคนี้มีผู้คนจำนวนมาก พร้อมทั้งจะทำผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม เพียงเพื่อแลกกับการได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง อำนาจ และชื่อเสียงเกียรติยศ

ดังนั้น สังคมไทยปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยกระแสของ บาปอกุศล ที่ครอบงำจิตใจของผู้คน จึงจำเป็นต้องอาศัยการร่วมมือในการพัฒนาทั้งครอบครัวและชุมชน ให้เด็กทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรมที่เพียงพอ สำหรับการดำรงชีวิตเป็นรากฐานของการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติในอนาคต ในส่วนพระพุทธศาสนาก็ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงนี้ กล่าวคือเมื่อคนรุ่นใหม่ไม่นิยมกิจกรรมทางพุทธศาสนาหรือการเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบกับพุทธศาสนิกชนเริ่มเข้าวัดปฏิบัติธรรมลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้จำนวนของพระภิกษุเมืองและชนบทเริ่มลดน้อยลง พร้อม ๆ กับการเพิ่มขึ้นของวัดร้างที่นับวันจะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ^๓

๑๐) เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ มี ๔ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ มีวัดจำนวน ๙๑๕ วัด มีพระภิกษุสงฆ์ มากกว่า ๑๖,๐๐๐ รูป ^๔

การเลื่อนไหลวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ อย่างรวดเร็วและรุนแรงนั้น ทำให้เยาวชนที่ยังขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบไม่สามารถแยกแยะและเลือกรับเฉพาะในส่วนที่ดีได้ ในขณะที่เดียวกันสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลบได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้เยาวชนมีค่านิยมที่เน้นวัตถุนิยม พฤติกรรม

^๓ เสาวนีย์ เทพ หัตถ์, ชีวิตนี้เพื่อแผ่นดิน= My life for my land, (กรุงเทพมหานคร : ธนบรรณ, ๒๕๕๒).

^๔ สำนักงานพระพุทธศาสนา, สารสนเทศกรมการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๖๐).

การเลียนแบบมากขึ้น เกิดการขาดจิตสำนึกสาธารณะ โดยให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม และนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ หลากอย่าง^๕

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ซึ่งในแต่ละวัดล้วนหลากหลายไปด้วยพุทธศาสนิกชนจากทั่วทุกสารทิศทั้งในและนอกประเทศไทยที่ได้เดินทางมา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาวิจัยได้เป็นอย่างดีเพื่อนำเอาหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการให้สามารถรองรับสายธารศรัทธาของประชาชนได้ดีนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของวัดว่ามีความพร้อมมากน้อยแค่ไหน มีการประชุมข้อตกลงร่วมกันในลักษณะใด จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยนี้ต้องการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ

- ๑) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
- ๒) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
- ๓) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

๓. สมมติฐานการวิจัย

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการวางแผนส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดองค์กรส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบังคับบัญชาส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการประสานงานส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
๕. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการควบคุมส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

---

^๕ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) สาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรินติ้ง, ๒๕๔๙).

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบมีระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ซึ่งประกอบด้วยวิธีการวิจัยข้อมูลจากการวิจัยสนาม (Field Research) ทำการใช้ทดสอบ โดยใช้แบบสอบถาม ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ และนอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ประชากรในการวิจัย แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการปกครองสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส คณะสงฆ์ในเขตการปกครองภาค ๑ มีวัดจำนวน ๙๑๕ วัด คือจำนวน ๙๑๕ รูป และประชาชนที่มีตำแหน่งทางการปกครองระดับผู้ใหญ่บ้านกำนันที่อยู่ในพื้นที่เขตปกครองระดับหมู่บ้าน จำนวน ๙๑๕ ชุมชน กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย ได้จากการคำนวณหาประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของของเครชชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan ๑๙๗๐: ๖๐๘) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ ได้กลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๒๗๐ คน ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มเท่ากันคือ เจ้าอาวาสจำนวน ๑๓๕ รูปและผู้ใหญ่บ้านกำนัน จำนวน ๑๓๕ คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มที่ ๒ การสัมภาษณ์เจาะลึก ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการปกครอง ระดับเจ้าคณะอำเภอ คณะสงฆ์ในเขตการปกครองภาค ๑ จำนวน ๒๐ รูป ซึ่งได้จากการสุ่มแบบง่ายโดยการจับสลาก จังหวัดละ ๔ รูป เพื่อทำการสัมภาษณ์เจาะลึกดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัด	วัด	เจ้าอาวาส	ผู้นำชุมชน
กรุงเทพมหานคร	๔๕๔	๖๗	๖๗
นนทบุรี	๑๘๔	๒๗	๒๗
ปทุมธานี	๑๖๐	๒๔	๒๔
สมุทรปราการ	๑๑๗	๑๗	๑๗
รวม	๙๑๕	๑๓๕	๑๓๕

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ๓ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เป็นลักษณะคำถามชนิดเลือกตอบ (Check list) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบล และการเป็นสมาชิกกิจกรรมภายในชุมชน ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ลักษณะของแบบสอบถามชนิดจัดอันดับคุณภาพ ๕ ระดับ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามวัดระดับประสิทธิภาพในการบริหารวัด ลักษณะของแบบสอบถามชนิดจัดอันดับคุณภาพ ๕ ระดับ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก การแปลผลนำเสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยาย

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ต่อบัณฑิตประสงคดังนี้

๑. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการควบคุม ด้านการประสานงาน และด้านการบังคับบัญชาหรือออกคำสั่ง

๒. ระดับประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ๓ ลำดับแรก ดังนี้ ๑) การปกครอง ๒) การสาธารณูปการ ๓) การเผยแผ่

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ได้ ร้อยละ ๘๐.๑๐ ($Ad R^2 = .๘๐๑$) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ $.๙๕๑$ ($R = .๙๕๑$) และมีสถิติทดสอบเอฟเท่ากับ ๒๑๕.๒๔๑ ($F = ๒๑๕.๒๔๑$) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.๐๕$

ผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ พบว่า ดังนี้

การวางแผน : เห็นว่า การวางแผนเป็นการมุ่งพัฒนาวัด บริหารวัดและคณะสงฆ์ในเขตปกครอง เน้นการพัฒนาการศึกษาให้เข้าใจในหลักธรรมวินัยใน การวางแผนพัฒนาให้วัดให้มีการบริหารจัดการภายในวัด การวางแผนพัฒนาผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนา การพัฒนาช่องทาง การเผยแพร่ สื่อต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การวางแผนพัฒนาศาสนสถานที่เกิดประโยชน์สูงสุด การวางแผนผังโครงสร้างของวัด การกำหนดมาตรการการก่อสร้างบำรุงรักษา และการวางแผนพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพิงของพุทธศาสนิกชน พุทธบริษัท และช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนในชุมชน

การจัดองค์กร : เห็นว่า การจัดองค์กร คือ การแบ่งสายการบังคับบัญชา มีการแบ่งลำดับชั้นที่แสดงถึงการบริหารจากบนลงล่าง เป็นการจัดรูปแบบโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งต่างๆ รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของคณะสงฆ์ บุคคล ที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งภายในวัดตามความถนัด

การบังคับบัญชาหรือคำสั่งการ : เห็นว่า การสั่งการคือ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของวัด มีการกำกับ ดูแล อำนาจการโดยการใช้ความรอบรู้ ซึ่งแนะแนวทางปฏิบัติ จูงใจ ตัดสินใจและประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ก็จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ศาสนบุคคลและสาธุชนทั่วไป รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเนื่องจากกิจกรรมของวัดส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิด

การประสานงาน : เห็นว่าการประสานงาน คือ การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมกับการนำกฎ ระเบียบ คำสั่งของทางคณะสงฆ์มาใช้ให้เป็นรูปธรรมการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว ลดการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนเพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุม : เห็นว่าการควบคุมเป็นการกำกับดูแลและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การออกระเบียบให้คณะสงฆ์ บุคคล ภายในวัดในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ บุคคล ให้เป็นไปตามแผน คำสั่งที่กำหนดและอยู่ในความดีงาม

๕. สรุป

จากผลวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ทำให้ทราบประสิทธิผลการมีส่วนร่วมในการบริหารวัดของประชาชน และทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารวัด รวมทั้งผลวิจัยที่ได้นั้น ยังเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารวัดและพัฒนาเพิ่มประสิทธิผลการบริหารวัดของประชาชนและพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการปกครองสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส และองค์กรอื่นๆ อีกด้วย

บรรณานุกรม

- กฤษ เพิ่มทันจิตต์. หลักการและแนวทางการบริหารงานยุคใหม่ภายใต้ภูมิทัศน์การแข่งขันใหม่ ข้อสังเกตเชิงวิจารณ์ภายใต้กรอบคุณค่าทางสังคมและพุทธธรรมและแนวทางการบริหารแนวพุทธ. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (ก.ย.-ธ.ค. ๒๕๕๙), หน้า ๑๑-๕๕
- ธรรมรัตน์ แววศรี. **นิยามวัด**. (๒๕๕๕). สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑, จาก <http://thammarat๕๒๖๓.blogspot.com/>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.
- บุญฤทธิ์ เกศจำนง. **การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีเทศบาลนครนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.
- เสาวนีย์ เทพ หัตถ์. **ชีวิตนี้เพื่อแผ่นดิน = My life for my land**. กรุงเทพมหานคร : ธนบรรณ, ๒๕๕๒.
- สำนักงานพระพุทธศาสนา. **สารสนเทศกรมการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๖๐.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔** สารสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : สหมิตรพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๙.

